

פסח טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

ספורים

בשנותיה הראשונות של השואה, שהה רבי אליעזר זוסקא פוטרונל מסקולן בעיר צ'רנוביל. באותה עת, שרר מחסור חמור בצרכי מזון והרעב החל לתת את אותותיו. בפרוס ימי הפסח, הצליח הרבי לרכוש כמות גדולה של חטים ואפה מצות כשרות בתנור שהקים. עקב הכמות המצמצמת הודיע הרבי על חלוקת שלש מצות לכל משפחה יהודית, כדי לזכות את הרבים בקיום אכילת מצה. המוני יהודים נהרו אל ביתו של הרבי, והוא העניק להם את המצות במאור פנים. בין הפונים היה יהודי אחד שהודחה בשם המשפחה 'הגר', ודרש בכל תקף לקבל שש מצות.

הרבי נסה להסביר לו בנעימות, כי הכמות אינה מספקת ולכן נאלץ להודיע על הקצבה של שלש מצות, אך היהודי הודיע כי הוא נשלח על ידי אביו, רבי ברוך הגר מסרטוויניץ, והוא בקש באופן נחרץ שש מצות. כששמע הרבי מסקולן את שמו של הרבי מוויניץ, נעתר לבקשה והעניק לבנו של הרבי שש מצות.

בערב פסח סמוך לשקיעת החמה, הגיע שליח אל ביתו של הרבי מסקולן ובידו חבילה עטופה. כשפתחו בני הבית את החבילה, גלו בפנים שלש מצות. להמיהת בני המשפחה הסביר השליח: "הרבי שער, כי מן הסתם יחלק הרבי מסקולן את כל מצותיו לנצרכים, ולא ישאיר לעצמו מאומה. כיצד יקים הוא את מצות החן? הסבים הרבי להתבונן ונטל כמות כפולה של מצות, כדי שלא ירפח חלקו של הרבי מסקולן". "הכם עדיף מנביא", וכפי ששער הרבי מוויניץ כה היה. הרבי מסקולן חלק את כל מצותיו ולא השאיר לעצמו מאום.

רבי מצליח מזוז מתונים, היה נוהג בכל שנה להכניס גרעיני רמון לתוך החרסת. שנה אחת, התברר בערב פסח כי שכחו לקנות רמון. היה רבי מצליח שריו בצער רב ולפתע נזכרה אשתו, כי לקראת ראש השנה קנו מספר רמונים וברמון אחד לא השתמשו. נזכר אחד הילדים, כי הוא הטמין את הרמון במקום סתר והרב בקשו להביא את הרמון. התפלאו בני הבית, הרי חלפה כבר מחצית השנה מאז נרכש הרמון, וכיצד יהיה ראוי למאכל? אך רבי מצליח הזכיר את מאמר חז"ל: "מי שאמר לשמן שידלק, יאמר לחםץ וידלך". הרמון הובא ולמרבה הפלא היה הרמון טרי ורענן כאלו היום נקטף מן העץ, ומנהגו של רבי מצליח לא התבטל.

באחד מלילות הסדר, התארח אורח על שלחנו של רבי חיים מבריסק. הסדר הסתים לאחר חצות הלילה והאורח חשב להלך בנפשו באישון לילה ברחובות העיר, עד אכסניתו המרוחקת. ראה רבי חיים את פחדו של האורח, ואמר לו בכדרך אגב: "בוא ונצא יחד לטיל קמעה בעיר, כדי לשאף איר צח". רבי חיים לזה את האיש שלא חש בכונתו של הרב, עד שמבלי משים ראה את עצמו ליד בית מלנו. כששב רבי חיים לביתו, היה זה בשעה קרובה לבקר והוא הלך מיד לבית הכנסת להתפלל שחרית. לאחר מכן אמר לבני משפחתו: "הלילה קימתי מצות הכנסת אורחים בשלמות, עם מצות לוויה".

פנינים

ליל הסדר נקרא כך על שום שהוא מסדר בסמנים קבועים ומסכמים. מספר הסמנים ב"סדר" עולה למנין ט"ו. כנגד התאריך ט"ו בניסן, כנגד חדש האביב בגימטריה ט"ו, וכנגד ט"ו המעלות המפרטות בהגדה "על אחת כמה וכמה וכו'".

ההפך החשובני בין חמץ לבין מצה, הנו 3 (חמץ = 138, מצה = 135), כי 3 הבדלים יש בין אפית חמץ לבין אפית מצה. הקמח: חמץ - קמח רגיל, מצה - קמח שמור. המים: חמץ - רגילים, מצה - מים שלנו. הזמן: חמץ - זמן רב, מצה - פחות מ-18 דקות.

הפרפס מסמל את העבודה הקשה. פרפ"ס בנוטריקון למפרע: ס' פרה. כלומר, 60 רבוא עבדו עבודת פרה. (אבודרהם)

שתי ארבע בוסות: כנגד 4 לשונות הגאולה "והוצאתי", "והצלתי", "ונצאתי", "ולקחתי". וכן כנגד 4 גזרות שגזר פרעה הרשע: (1) עבודת פרה, לבנות ערי מסכנות לפרעה. (2) הקמת כל זכר בשגולד. (3) השלכת הבנים לים. (4) לקושש קש לתבן. (שמות רבה)

"בוס יו" בגימטריה 156, אם נכפיל 156 ב-4 בוסות נקבל 624, כמו המלה חרות. (רבי אהרן מקרליו)

אצל הרשע כתוב "ואף אתה הקהה את שניו". כלומר, החלש את שניו. רשע בגימטריה 570. שניו בגימטריה 366. רשע פחות שניו, עולה 204. כמנין צדיק - 504. הרי לנו שפאשר מורידים לרשע את שניו (כלומר פאשר מסלקים את דבריו השליליים שיוצאים מפיו ומחזירים אותו למוטב) מקבלים צדיק.

והיא שעמדה לאבותינו ולנו - והיא ראשי תבות: ו' - ששה סדרי משנה, ה' - חמשה חמשי תורה, י' - עשרת הדברות, א - ה' יתברך (יחיד), בזכות למוז תורה וקיום המצוות הצלחנו לשרד ולשמר על הגחלת. (אברבנאל)

היה היה

הכל חמץ גמור

בערב פסח בבקר, כשגמרו בבית המדרש בעיר סלונים את תפלת שחרית וכלם רצו לביתם כדי לשרף ולבער את החמץ, נגש רבי נחום אל הרב דמתא ואמר: "ימחל נא רבנו שאני מעבכו בשריפה זו, אך דבר נחוץ לי אליו. רבי נתן צבי, אשר נחשב כאיש אמיד וחסוד, נהפך עליו הגלגל ונרד מנכסיו. אין לו ולבניו ביתו מאומה לחג הפסח, לא מצות ולא בשר, לא יין ולא דגים, וכל משפחתו צפויים לרעב בחג הקרוב".

התפלל הרב ושאל: "מדוע התממהת עד כה ולא ספרת לי על כך עד עתה? מהיכן אוכל עתה בשעה דחוקה להשיג למשפחתו של רבי נתן צבי את כל צרכי החג?!" התנצל רבי נחום וספר, כי רבי נתן צבי לא הרשה לו לספר את צרתו ברבים, ואף לא רצה ליהנות מקפת מעות חטים בעיר, אף לא בהלואה.

"אם כן, אפוא", פנה הרב לרבי נחום ואמר, "לך ואמר לרבי נתן צבי, שאני מצווה עליו שבשעה שכל הקהל עובר לפני אחר תפלת ערבית בליל החג כדי לברכני בברכת החג, נגש גם הוא ויברכני באשר ירצה, אך יעשה זאת מפה לאן, באדם הלוהש סוד לחברו, באפן שאף אחד מהסובבים לא ישמע את דבריו. לאחר מכן, יהיו בחסדי שמים כל צרכי החג בביתו של רבי נתן צבי, על הצד הטוב ביותר". התפלל רבי נחום ושאל: "כיצד יהיה הנס הזה ומה הקשר בין אמירת הסוד לקבלת מאכלי החג?" "אל תקשה קשיות", בטל הרב את דבריו, "את הקשיות השאר לבניך לשאל הערב בליל הסדר... הנח לי לסדר את העניין בכי טוב".

פנה רבי נחום אל ביתו של רבי נתן צבי ומסר לו את דברי הרב. גם הלה תמה אך רבי נחום פיסו ואמר: "מפיר אתה הרי את רבנו השנון, שבכל חג ורגל נוהג לשמח את הקהל בשמחת החג. היום בחר בך כבעל בית חשוב לשושי ברגל".

הגיע עת התקדש החג ובית המדרש היה מלא פה לפה במתפללים לבושים חגיגית. לאחר התפלה הנרגשת, עבר הקהל כאחד על פני הרב והוא ברח את בלם בסבר פנים יפות. כשראה את רבי נתן צבי, פנה אל הקהל ואמר: "נא סלחו לי להגע, כי רואה אני שר' נתן צבי רוצה לומר לי דבר בפתר". הקהל נסוג אחורנית ורבי נתן צבי התקרב אל הרב ולחש על אזנו: "אני מברך את רבנו בחג שמח וכשר ויזכה הוא והרבנית ובני ביתו לחג את החג בדיצה"... עוד בטרם הספיק לסים את המשפט, קרא הרב בקול גדול: "הכל חמץ גמור, כל יראה וכל ימצא!" ומיד המשיך: "אך אל דאגה, רבי נתן צבי, הרי אינך עתה במדבר שממה אלא בין אחיה בני ישראל רחמיים. ודאי ידאגו לך למאכלי החג, בשר ודגים וכל מטעמים, לך ולבני ביתך".

מפיון שהקהל שמע שהרב החמיץ את כל אשר לרבי נתן צבי, החלו לנחמו ומיד החלו להביא לביתו מכל המטעמים שהבינו לחג. זה מביא און מבשל, זה הכין מרק וזה מצות, פי רכש פמוות גדולה מדי. אחרים הביאו בקבוקי יין, והיו שהביאו דגים ושאר תבשילים. לא ארקה השעה וביתו של רבי נתן צבי התמלא מכל טוב, והוא קבל את הכל בלי בושח, כי הרי הרב אסר את הכל ומכרחה הוא על פי פסקו לקבל מידי אוהביו. כך הצליח הרב בתקמתו להזריח שמחה בביתו של רבי נתן צבי לכל ימי הפסח.

"ה'נודע ביהודה" ישב בליל בדיקת חמץ בעירו פרג, כשהוא שוקד על התורה. סמוך לתצות לילה, נשמע פתאום קול צעדיהם של המון מתפרע, הולכים ומתקרבים לביתו של הרב, והנה הם מגיעים ככר ליד הבית. צמרמרת אחזה את הרב, וכן רגע תפס את משמעות הדברים - עלילת דם על היהודים בערב פסח.

נגש הרב אל ארון הספרים ובחסדי שמים נתגלתה לו צלוחית מלאה דם, ששונאי ישראל הביאו כדי להעליל עלילתה על כל יהודי פרג. הזמן קצר, הגויים דופקים כבר על הדלת ורגע האחרון התעשת הגאון ובלע את כל תכולת הצלוחית. הוא עוד הספיק לשטף אותה ופתח את הדלת בבת צחוק. הגויים נגשו מחר אל הבקבוק ונדהמו לגלותו ריק ונקי לחלוטין, והם השתמטו מאכזבים וחפזי ראש. אחרי שהספגה חלפה, הקיא הגאון את הדם שבלע וידע שבכך הציל מאסון את יהודי פרג המעטירה.

מאורות

הרב הקדוש רבי אהרן הגדול מקרלין ז"ע ליום ההולולא י"ט בניסן תקל"ב

מראשוני אדמו"רי הקסידות ומפיץ תורתה, מגדולי תלמידי המגיד ממזריטש ומיסדה של קסידות קרלין. השיב אלפים מישראל וקרבים לאביהם שבשמים, וזה את הרבים במסירות נפש ופעל גדולות ונצורות, למרות שנסתלק לעולמו בגיל צעיר בהיותו בן שלשים ושב, ואמרו צדיקים שגשרף מחמת יראת הבורא שבו. בשעותיו פעם אצל רבו ממזריטש, כבוד לנגן ואז זמר את הזמר המפרסם "יה אכסוף נעם שבת" שהפך לנחלת הכלל ומשקע בזמירות ליל שבת. רבו אמר עליו, שבשעה שקרא בנעימה את שיר השירים בערב שבת, משתתקים כל מלאכי עליון ומאזינים לשירתו של רבי אהרן שמקורה בעולמות הנגינה העליונים. כאשר שב לביתו שבליטא, שאלוהו תושבי המקום מה למד אצל המגיד ולשאלה זו ענה רבי אהרן כי למד לא כלום - הוא למד כי אינו יודע כלום.

היה נודד בין קהלות ישראל ומוכיח את העם לחזו בתשובה. פעם הגיע לעיר ודרש לפני הקהל ואמר: "וידעת היום והשבת אל לבקך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת", ותרגם כל מלה בלשון המדברת יותר לא הוסיף מאומה, וכל העם געו בבכי מתוך התלהבות הדברים שאמר.

כפיו היתה תמיד שנונה האמרה "הלואי והייתי יכול לאהוב את הצדיק מישראל כמו שאהב הקב"ה אפלו את הרשע מישראל".

יוסיף דעת

המצות שאכלו אבותינו, היו עשויות מבצק עבה פי עשרה ויותר מהמצות של ימינו. בגמרא מובאת מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל, אם אופים פת עבה ובית הלל מתירין, ונחלקו בגמרא עד איזה עובי ולפי רבי יוסף עד טפח. בזמן הראשונים עדיין אכלו מצות עבות, אלא שהיו מהדרין לאכול את מצות המצווה בליל הסדר יותר דקות כעובי אצבע 'בלבד'. מצות אלו היו דומות לפיתות גדולות ורכות וטעמם היה כטעם הלחם הרגיל, וכך נוהגים עד היום בקהילות תימן. במצות רכות, לא נותר קמח בתוכו והכל נאפה היטב, ולכן לא התעוררה חומרת ה'שרויה' בימיהם. החסרון במצות רכות אלו, שהיו צריכים לאפות מדי יום מצות חדשות, ולא היה ניתן להשאיר מצות מיום האתמול, כי היו מתקשות ולא היו ניתנות לאכילה. במרוצת הדורות, החלו לאפות קודם החג מצות עם פחות מים בבצק, כדי שתהינה יבשות ותחזקנה מעמד לכל ימות החג. מצות אלו היו עדיין עבות יחסית למצות שלנו, ואז התעורר החשש של שרויה עקב הקמח שנוחר בפנים. לפני כ-250 שנה, החלו לרדד באופן דק את המצות והן המצות שלנו היום, ואז החלו החסידים להחמיר בשרויה עקב החשש להימצאות קמח בפנים.

פניני "אור החיים"

מדברי האור החיים הקדוש

ליל שמרים - יבון הכתוב לזמן ח' נסים מפלאים שזמנם לילה זו.

א) בימי אברהם פשהכה את ד' מלכים ויחלק עליהם לילה. ב) ביציאת מצרים דכתיב ויהי פחצי הלילה. ג) בימי חזקיהו פשהכה נבואל מנהג סנהריב דכתיב ויהי בלילה ההוא. ד) בימי מרדכי ואסתר בלילה ההוא נדדה שנת המלך. ה) גאלה העתידה.

כנגד נס אברהם אמר ליל שמורים הוא לה, כי באמצעות נסם נתגלית אמתתו יתברך, כאומרם ז"ל שיש מהאמות שלא היו מאמינים בנס הצלתו מאור פשדים והאמינו בנס הכאת ד' מלכים.

וכנגד מצרים אמר להוציאם מארץ מצרים. וכנגד נס חזקיהו אמר הוא הלילה הידוע לכס קדשם בדברי נביא, ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך וגו'.

וכנגד נס מרדכי אמר הזה לה. וכנגד גאלה העתידה אמר שמורים לכל בני ישראל לדורתם, פרושו לסוף היודות בעגלא ובזמן קריב:

בגבור זה - אולי שרמז בתבת זה י"ב מצות הרשומים בהג הפסח, ג' דברים פסח מצה ומרור, והגדה ושבעת ימי החג, וקדוש יום א' וב' דברי י"ב כמספר ז"ה.

והוא אומר בגבור זה עשה וגו', והנס ששבעת ימי החג לענין תרי"ג מצות אינם נמנים לשבע מצות:

דברי הימים

י' בניסן בתפ"ח, חל בשבת קודש. באותו יום נצטוו בני ישראל להכין את קרבן הפסח בעשר לחודש, והמצריים רצו להרוג את בני ישראל מפני הקרבת אילים ובדרך נס ניצלו בני ישראל, משום זה נקראת השבת: "שבת הגדול". סיבה נוספת על שם ההפסחה בה קוראים בשבת זו, המסתיימת במלים: "הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא".

ב' בניסן בתפ"ז, נפטר מרים הנביאה אחות אהרן ומשה ונקברה בקדש.

ב' בניסן בתפ"ח, חצו בני ישראל את הירדן בראשות יהושע בן נון, ונכנסו לארץ ישראל. הם חנו עם כניסתם בגלגל, בקצה מזרח יריחו. באותו היום הקריבו בני ישראל את קרבן הפסח בערבות יריחו.

בכ"א בניסן בתמ"ח, אירע נס קריעת ים סוף, בו העביר ה' את בני ישראל בחרבה בים, ואת המצריים טבע במצולות, וביום זה חל שביעי של פסח.

כ"ב בניסן הוא אסרו חג הפסח. ביום זה היו נותרים עולי הרגל בירושלים והוא נקשר עדיין לחג. ביהדות מרוקו נוהגים לחגוג ביום זה את חג 'המימונה'.

בכ"ב בניסן בתפ"ח, החל יהושע בן נון עם בני ישראל להקיף את החומות של יריחו. לאחר שבעה ימים, בכ"ח בניסן, נפלו החומות והעיר נכנעה לפניהם.

בכפר אחד סמוך לעיר קולבסוב, דר יהודי אחד שהיה חובר את בית המזיגה מאדון הכפר. העסקים של אותו יהודי לא היו טובים ולא יכל לשלם לאדון במועד את תשלומי החכירה. שלח האדון כמה פעמים לבקש את דמי החכירה, והוא אין לו לשלם. אים עליו האדון בכמה איומים וללא הועיל.

ויהי ביום שבת הגדול, שלח האדון את הקוזקים שלו, שילכו לביתו של היהודי ויעשו שם אי סדרים למען הענישו. הלכו הקוזקים ועשו חרבן בבית: שפכו על הרצפה את עביט השופכין, לקחו מהתנור את סיר החמין והשליכוהו החוצה, השלחנות והספסלים הפכו ושרו, וכל הנמצא בבית בלבלו.

לאחר שהלכו הקוזקים והיהודים ובני ביתו ישבו נדבאים ושוממים מגדל הצרה, נמלך היהודי להפיג קצת את צערו והלך העירה, לשמע את הדרשה של שבת הגדול, שהרב דמתא דורש.

בקולבסוב שמש אז פרבנות רבי אברהם יהושע השיל, שאחר פה התפרסם בשם הצדיק מאפטא בעל "אוהב ישראל".

בשבא הפקרי לבית הפנסת, מצא את הרב פבר עומד על הבמה ודורש, וכל העם עומדים צופים ושומעים את הדרשה. נדחק הפקרי בפנה סמוך לפתח והכין את לבו לשמע גם הוא.

שמע שהרב אומר בתוך הדרשה פה: "שתי ברכות ישנן. גואל ישראל בלשון עבר, שאומרים בברכות אחרונות של קריאת שמע ובהגדה של פסח. גואל ישראל בלשון הווה, שאומרים בתפלת שמונה עשרה. ברפת גואל ישראל מכוונת כלפי הגאלה מנולת מצרים, וזו של גואל ישראל מוסבת על הגאלה שישנה תמיד בכל זמן. שאם אפלו יש באיזה כפר, יהודי שאין לו לשלם את שכר החכירה, והאדון שולח את הקוזקים לעשות חרבן בביתו, והם באים והורסים ומחריבים את כל הנמצא בבית, גם ליהודי פנה הקב"ה ממציא לו פדות וגאלה מצרותיו".

מששמע הפקרי דברים אלו, התמלא שמחה והלך לביתו שבכפר, הלך ורקוד, הלך ורגן: "הרבי אומר גואל ישראל! הרבי אומר גואל ישראל!"

לעת ערב, שלח הפריץ שוב את שלוהיו, ללכת לבית היהודי ולראות מה הוא עושה פעת אחרי חרבן. באו הקוזקים וראו שהיהודי מלא שמחה, מרקד ומרגן. תמהו על החזיון המשנה הזה ובאו אל הפריץ ואמרו לו, שכנראה מרב צרותיו נטרפה דעתו של היהודי, שכן מצאוהו פשהוא יוצא במחול, מזמר ומרגן.

שלח הפריץ לקרא את היהודי אליו. חשב היהודי שבנדאי רוצה הפריץ שוב להענישו בענישים שונים, אך נזפר בדברי הרב על גואל ישראל, ושוב לא פחד ולא נבהל כלל, אלא הלך בשמחה רבה.

בא אל הפריץ והלה פנה אליו בדברי מוסר: מדוע, מושקה, הגך לא יצלה שפונה? בעצמך הגך עני וגם לי אין לך לשלם. אמר לו היהודי: וכי מה אוכל לעשות, אדוני הפריץ?

"שמע נא מושקה", אמר הפריץ. "אתן לך פתקא לבית משרפות היי"ש שבעיר, ויתנו לך בהקפה חבית יי"ש. מכר את המשקה ותרויח קצת, וכך תעשה כמה פעמים, עד שיהיה לך כסף לשלם גם לי את החוב וגם להוצאות ביתך".

וכך עשה. במשך הימים האחרים שעברו משבת הגדול ועד ערב פסח, עלה בידי היהודי לחזר חלילה כמה פעמים על קניית היי"ש, והרויח כסום גדול. שלם לפריץ את חובו, קנה את כל צרכי החג ברוח ואף נותרו בידו מעות מעט לרכישת בגדים ונגעלים לילדיו.

בערב פסח, צרר הפקרי התמים במטפחתו כסום נכבד של מעות, הביא לרב מסוקלבסוב ואמר בשמחה: "הבאתי לרב דמי גואל ישראל".

מושב

מטעם

ואמרתם זבח־פסח הוא לה' אשר פסח על־בתי בני־ישראל במצרים: (ד, כ)

הג הפסח מכנה במספר שמות: "הג המצות" - על שם המצות של אכילת מצות, "הג החרות" - כי בני ישראל נעשו בני חרות ביציאת מצרים; "הג האלה" - על שם האלה, "הג האביב" - על שם שקל החדש ניסן, בו מבקרה התבואה, ו"הג הפסח" - על שום שפסח הקב"ה על בתי בני ישראל במצרים, בנפשו את מצרים.

על באור השם 'פסח' נחלקו המדקדקים הקדמונים. הרד"ק מפרשו בפירושו המקובל בלשון דלוג, שהקב"ה דלג על בתי ישראל בנפשו את מצרים, וכן "איש עור או פסח", ואצל מפיבי"ש "פסח שתי רגליו", וכן "באיל פסח" בישעיהו. וכן מקור הבטוי: "פסח עלישתי הסעפים", מולג לטרוניו על שתי המחשבות. מנחם בן סרוק מחלק את השיש פס"ח, בין שני באורים: לשון דלוג ולשון רחמים והמלה. הקב"ה רחם ופסח על בתי ישראל ולא כלם במפת בורות. רש"י בפרשו על הפסוק: "בצפרים עפות... ונחן והציל פסח והמליט", מבאר: "פסח - דלוג, ויש עוד לפתרו' לשון חיים". אונקלוס מבאר את המנה פסח, מלשון הנגה והצלה. אחרים מסבירים שהוא לשון שהיה, ובדרש: פה סח - והגדת לבנה.

מדגש

להקל על הסדר בליל פסח, נוצרו מערכות סמנים שונות, והמפרסמת שבהם היא: "קדש ורחץ, פרש יחץ, מגיד רחצה, מוציא מצה, מרור בורה, שלחן עורה, צפון ברה, הלל נרצה", רבים יחסו את הסדר לרש"י או לרבי שמואל מפלזין.

מעיון בסמנים עולות התמיהות: מדוע בראשונה נכתב 'רחץ' ולאחר מכן 'רחצה'? ומדוע כתוב 'מוציא' במקום 'המוציא' כפי נסח הברכה? ובכלל, הרי התרזים בסמנים אינם תואמים זה לזה! והאמת שקלה טעות אמת בלבד. האות ה"א של 'רחצה' שיבת למוציא שלאחר מכן אם נחזיר אותה למקומה, הכל יבוא על מקומו, כך: קדש ורחץ / פרש יחץ / מגיד רחץ - המוציא מצה.

מרור בורה / שלחן עורה / צפון ברה - הלל נרצה.

ממלה

בש"ת רבי משה גרשון מספר על מעשיה מבדחת שארעה בעירו של המחבר. פעם אחת, בשבת שלאחר הג הפסח, באשר הזמין הנבאי בקריאת התורה, את אחד המתפללים שיגלה למפסיד, קם פרנס החדש, ששמש גם כנבאי בית הכנסת, והיה עם הארץ מגור ומחצה שזכה לתפקידו בגלל המאה' ולא בגלל הדעה, דפק על שלחן הקריאה והכריז בקול רם, פדון ופוסק מלכה: "בשבת זו אין קוראים למפסיד! כי הרי בהגדה של פסח כתוב בפרוש אין מפסידיו אחר הפסח אפיקומן..."

אורחים רבים הסבו על שלחנו של ה"בן איש חי" מבגד, בליל הסדר. מטבע הדברים, כשם שאין פרצופיהם שונים כך אין דעותיהם שוות, התגלעו חלוקי דעות בין המסבין, בקשר למנהגים שונים בליל הסדר. הללו אומרים כך והללו אומרים כך, וגם בסדר המקומות התוכחו האורחים, כי כלם רצו להסב ליד הרב. שמע זאת ה"בן איש חי" ואמר: "בליל הסדר יש ארבעה סמנים, מגיד רחצה מוציא מצה, הרמוז כאן הוא, שאם האדם צריך להוכיח את חברו, להגיד לו לרחץ את עצמו מעונות, צריך להוציא את המצה ומריבה, הפעם והעלפון, ואז יהיו דברים נשמעים ויתקבלו על לב השומעים". שמעו המסבים את דברי הרב והשלום השתתרו ביניהם.

רבי יחיאל מיכל עפשטיין, בעל "ערוך השלחן", ישב פעם בליל פסח והתבונן להתחיל בעריכת הסדר. פתאום באה לפניו אשה אחת עם שאלה בהלכות תערכת המץ. השאלה היתה מה חמורה, והרב לא מצא פתח להתר. נכנס רבי יחיאל מיכל לבית דינו והתחיל לעין בספרי הפוסקים, וטרח רבות כדי למצא לה צד היתר.

כל אותו זמן, ישבו בני משפחתו והמתינו לסדר ליל הפסח, אך הרב עדין שקוע בספריו. יצאה שעה ונגנסה שעה, ועדין הוא יושב על המדוכה וקצרה נפשם. נכנס אחד הנכדים אל הרב ואמר: "עד מתי נמתין, סבא? הרי ליל פסח הלילה הזה וישבת משוש חגנו. אם אין צד היתר, מוזים לאסור". "מה אתה סח, בני?" החזיר לו רבי יחיאל מיכל, "אין אוכל לשבת ולהסב אל השלחן עם בני הבית ולשמש בשמחת יום טוב, בשעה שעלובה זו תהא שרויה בצער ולא תטעם טעם חג?" לא התניא הרב והמשיך לתור בספרים, והנה לאחר זמן מרבה יצא בפנים מאירות ואמר לשואל: "מתר! ומיד הסב לסדר ליל הפסח בהלכותו."

ה"אבני נזר" לא הרשה לתלמידיו להשתתף אצלו בליל הסדר. לעתים היה מתיר לאנשים מסימים מתלמידיו הותיקים להסב על שלחנו. פעם נכנסו אליו כמה מתלמידיו ובקשו לדעת את הסבה לסרובו של רבם לארחם אצלו בליל הסדר. התלמידים חשבו, פי ודאי יש לרבם בליל החג גלויים מן השמים ואין הם ראויים לכך, אלא שרבם הסביר להם פשוטם של דברים: "אין פאן גלויים שמימיים ולא טעמים כמוסים. בליל פסח צריך כל אדם להתנהג כבן חורין עם בני משפחתו. תלמידים הנמצאים אצל רבם, אין הם חשים טעם חרות כראוי, שהרי מורא רבם עליהם, ולכן ותפודו נא וישבו בביתם".

נהגו בכל תפוצות ישראל, לעטר את שלחן הסדר בכלים נאים ומשפחים כבני מלכים. גם בביתו של רבי הלל מקולומי היו כלים נאים, ובהגיע ליל הסדר חשבו בני משפחתו כי אביהם יוציא את הכלים ויניחם על שלחן הסדר, אלא שתחת זאת הוציא אביהם את ספריו הרבים שחבר ועדין היו בכתב יד, והניחם במרפו השלחן. לתמיהת בני הבית השיב הרב: "הרי דוד המלך אמר טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף, ואין כלים נאים יותר מחבורים אלו שיש בהם חדושי תורה".

עמל רב השקיע רבי דוד בחטים השמורות שקצרו לאפית מצות, כדי שתהיינה מצות שמורה. חדשים מרבים עמל על כך, אבל באחד הימים ראה לפתע ביצד החטים נחמצו מול עיניו. וטיבות חדרה אליהן והחמיצון עד שלא היו ראיות למצה שמורה. בצער נכנס אל רבו רבי מרדכי מנסכיז וספר לו בבכי על צרתו. הביט בו הרבי ואמר: "מצה שמורה היא בגדר הדור מצוה, אבל השמחה בהג היא מצוה מן התורה. וכי מה עדיף, הדור או דאורייתא? מוטב שתאכל מצה פשוטה בשמחה מאשר תאכל מצה שמורה בעצבות".

הכנותיו של ה"אהבת ישראל" מויזניץ לבדיקת המץ היו רבות והתרגשותו גדולה. בהתלהבות ברה "על בעור המץ", חפש בחורים ובסדקים וכל אותה עת היה דופק על לבו ונאנח אנוחות השוכרות גופו של אדם. בתם בדיקת המץ, פנה הרבי אל חסידו הנאמן רבי מרדכי חנא, ובקש ממנו: "בעת, בדק את המץ אשר בלבך! לא אבד רבי מרדכי חנא את עשתונותיו, והשיב על אתר: "הלכה פסוקה היא, שכל מקום שאין מכניסים בו המץ, אין צריך בדיקה..."

"אם מאמינים בהסדי השם יתברך - אין קשיות, ואם אין מאמינים - אין תרוצים!"

(רבי יעקב מראדזימין)